

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

28ste JAARGANG, NUMMER 9, SEPTEMBER 1992

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

EEN EENVOUDIGE VRAAG DIE NIET EENVOUDIG TE BEANTWOORDEN IS

Wat is precies het verschil tussen zelfstandige arbeidersstrijd en strijd die niet als zodanig kan worden beschouwd? De moeilijkheid is dat het verschil niet of nauwelijks valt aan te geven. Bij een 'wilde' staking ligt het uiteraard eenvoudig. Maar hoe zit het precies, wanneer een staking niet door een vakbond of door de vakbeweging wordt uitgeroepen, spontaan uitbreekt, maar vervolgens — om welke reden dan ook — door de vakbeweging wordt erkend en overgenomen? Is er dan tot aan dat moment van zelfstandige actie sprake en daarna niet meer? En hoe zit het wanneer een door de vakbeweging uitgeroepen en geleide staking op een gegeven moment door de vakbeweging wordt opgeheven, doch de arbeiders staken door?

Het lijkt erop dat deze vragen stuk voor stuk gemakkelijk kunnen worden beantwoord. Maar schijn bedriegt. De zaak is ingewikkelder dan men op het eerste gezicht zou denken. Aan de hand van enkele voorbeelden zullen we dat proberen toe te lichten. Het betreft gevallen die zich in de praktijk op verschillende tijdstippen hebben voorgedaan, sommige nog niet zo lang geleden, andere al weer wat langer. Bij de keuze ervan hebben we ons laten leiden door de vraag in hoeverre het beschreven konflikt een ontwikkeling vertoonde, die nu net precies heel scherp de moeilijkheid aan het licht bracht waarom het ons hier te doen is. We menen: de moeilijkheid een scherpe scheidslijn te trekken tussen zelfstandige strijd en iets wat daar in de verste verte niet op lijkt.

Ons eerste voorbeeld betreft een staking, die al weer heel wat jaren geleden spontaan uitbrak bij twee Ford-fabrieken in Engeland, de ene in Halewood bij Liverpool, de andere in Southampton. De vakbond met de meeste leden onder de Ford-arbeiders (de Amalgamated Union of Engineering Workers) erkende de staking niet; de shopstewards in de betrokken bedrijven steunden de arbeiders. Deze ontplooiden diverse activiteiten. In de eerste plaats richtten ze zich meteen tot hun kollega's in alle overige Britse Ford-fabrieken, met het gevolg dat deze meteen plat gingen. Drieëntwintig Ford-fabrieken kwamen stil te liggen, 57.000 Ford-arbeiders voerden strijd voor 25 procent loonsverhoging en een werkweek van 35 uur.

Aan hun eisen zetten de Ford-arbeiders niet alleen door uitbreiding van het konflikt kracht bij. Een delegatie, samengesteld uit arbeiders van de fabriek in Southampton, reisde naar Londen om een brief te bezorgen bij de toenmalige minister-president. Dat was

op dat moment — het gebeurde allemaal nog net voordat Mrs. Thatcher diens ambtswoning in Downingstreet 10 betrok — Jim Callaghan van de Labourpartij. De brief bevatte een waarschuwing: als Labour vast bleef houden aan een loonpolitiek, die erop neerkwam dat de lonen per jaar niet meer dan 5 procent zouden mogen stijgen (een percentage dat nog geringer was dan het percentage van de inflatie) dan moest de heer Callaghan er maar rekening mee houden, dat hij geen enkele kans had in de komende verkiezingen. De hele economische politiek van Labour werd in de brief „politieke zelfmoord” genoemd.

De vakbeweging, die met de gewraakte loonpolitiek van 5 procent akkoord was gegaan, zou uiteraard een dergelijke brief nooit hebben verzonden. Het betrof hier iets, dat heel duidelijk hoorde bij een zelfstandig optreden van de achterban. De bond schrok van de strijdbaarheid die de arbeiders aan de dag legden. De bond schrok niet minder van de snelle uitbreiding van het konflikt die daar een direkt gevolg van was. De arbeiders van de grootste Britse Ford-fabriek, die in de Londense voorstad Dagenham, waren bijvoorbeeld binnen een kwartier de poort uigestroomd. Om de Ford-arbeiders weer in het gareel te krijgen besloot de bond de stakers alle wind uit de zeilen te nemen door de staking toch maar meteen te erkennen.

De stakers (over 23 fabrieken verspreid) hadden nog niet de tijd gehad een eigen stakingskomitee te vormen of ook maar iets dat leek op een stakingsleiding van onderop. Nu de bond de staking had overgenomen kwam het daar ook niet meer van, iets wat ook de bedoeling van de bond was geweest. Alle vormen van zelf-aktiviteit bleven van dat moment af achterwege. Doordat de overkoepelende vakbeweging de houding van de bond steunde, behoefden de Ford-arbeiders — gezien de Britse verhoudingen — ook niet zo heel erg bevreesd te zijn voor onderkruipers. Het posten bij de fabrieken had dientengevolge alleen nog maar symbolische betekenis. De vakbeweging had de stakers van ieder initiatief beroofd.

De konklusie ligt voor de hand. De spontaan begonnen zelfstandige aktie van de Ford-arbeiders hield geheel en al op een zelfstandige strijd te zijn toen de A.U.E.W. de staking overnam. Niettemin doet deze, op zichzelf juiste konklusie, aan het verdere verloop van het konflikt niet volledig recht. De bond mocht, na het doden van elk initiatief van onderop, dan wel denken alle troeven in handen te hebben, daar bleek in de praktijk toch nog wat aan te mankeren. De bond probeerde namelijk terstond een einde aan de staking te maken en riep tot werkhervatting op. De arbeiders mochten dan wel het initiatief uit handen te hebben gegeven, aan die oproep gaven ze geen gehoor. Aan het kompromis dat de bond met de Ford-direktie had bereikt hadden de arbeiders geen boodschap. Ze hadden dat evenmin aan nieuwe kompromissen. Verscheidene keren, als we het ons goed herinneren wel acht maal, riep de bond tot werkhervatting op, telkens tevergeefs. De staking duurde **n e g e n w e k e n** en eindigde pas, toen de bond en de Ford-direktie een bod op tafelen legden dat heel wat beter was dan de voorafgaande voorstellen. Er was dus uiteindelijk wel van een officiële staking sprake, maar niettemin van een aktie waarbij de achterban, al gedroeg ze zich per slot van rekening passief, nog heel wat in de melk te brokkelen had.

Als tweede voorbeeld kiezen we de staking die een jaar na het zojuist beschreven konflikt uitbrak bij de genationaliseerde sektor van de Britse staalindustrie en die door twee vakbonden werd uitgeroepen. Dat waren de kleine vakbond van de hoogovenwerkers (de National Union of Blastfurnacemen) en de grote bond van staalarbeiders (de Iron and Steel Trades Confederation). De T.U.C, het landelijk vakverbond, erkende de staking en wel, zoals de verbonds-sekretaris Len Murray te kennen gaf, om zowel de direktie van British Steel als de beide bonden onder druk te zetten, opdat het konflikt maar zo snel mogelijk

uit de wereld zou zijn. Asjeblijft geen of zo min mogelijk konflikten. Dat was de politiek van de vakbeweging. En de TUC gaf te meteen te kennen, dat er geen sprake kon zijn van het zogenaamde secundaire posten, het posten bij afnemers of toeleveringsbedrijven of bedrijven die voor het transport van staal zorg droegen. Bovendien wensten noch de bonden, noch de TUC dat er buiten de staking bij de genationaliseerde bedrijven nog gepost zou worden bij niet-genationaliseerde staalfabrieken.

Van dit alles trokken de arbeiders zich geen sikkepit aan. Ze pasten de methode van het secundaire posten toe en breidden strikt tegen de wil van de vakbeweging de staking uit naar partikuliere staalbedrijven. Kortom, de stakers handelden en gedroegen zich zoals ze wilden, beslisten zélf over methode en tactiek, deden precies zó alsof het een 'wilde' staking was. De sekretaris van de staalarbeidersbond moest toegeven dat dit inderdaad het geval was en dat de vakbondsleiding er niets aan doen kon en hoewel de bonden formeel de leiding hadden, niet bij machte was om die situatie te veranderen.

Wij willen de strijd van de Ford-arbeiders géén zelfstandige strijd noemen vanaf het moment dat de vakbonden zich er achter schaalden. Maar iedereen zal moeten toegeven, dat de vastberaden houding van de achterban deze officiële staking toch wel deed verschillen van vele andere officiële akties. Wat de staking van de staalarbeiders betreft: formeel gesproken was deze staking van het begin tot het einde en *f o r m e l* gesproken dus *n i e t* zelfstandig. Niettemin beschouwen wij deze aktie als een zelfstandige strijd. Juist dit voorbeeld immers leert, dat het onmogelijk is om via formele criteria een bepaalde aktie op de juiste wijze te karakteriseren. Niet op formele dingen komt het aan, maar op de wezenlijke inhoud, op dat wat er werkelijk gebeurt en wat de doorslag geeft.

De bovenstaande voorbeelden zijn met vele andere aan te vullen. Dat is natuurlijk binnen het bestek van dit artikel een onmogelijkheid. Maar wie let op hetgeen er gebeurt, wéét dat er geen twee voorbeelden zijn te vinden die precies met elkaar overeenstemmen of op elkaar lijken, al lijken ze natuurlijk vaak genoeg in de verte op elkaar. Gezamenlijk tonen ze aan, dat er geen strenge scheiding tussen officiële en niet-officiële akties valt te maken, dat er geen scherpe grenzen zijn te trekken. Wat ook opvalt wanneer men de uitgebreide reeks van arbeidskonflikten de revue laat passeren is, dat de grenzen hoe langer hoe vager worden en wel meer keren dan vroeger. Hoe langer hoe vaker komt het voor, dat zich bij konflikten dezelfde *s o o r t* situatie voordoet als waarvan sprake was bij de beschreven staalstaking in Groot-Brittannië. Het komt ook voor, dat de ontwikkeling van een konflikt zo snel verloopt, dat er op de feitelijke situatie geen pijl valt te trekken.

Neem de beslist spontaan uitgebroken 'wilde' staking bij Hoogovens nog niet zo lang geleden. De indruk op direktie *e n* vakbeweging was zo groot, dat nog dezelfde avond een akkoord bereikt werd dat inhield dat de direktie door de knieën ging. Maar dat akkoord werd door de vakbeweging gesloten. Was de staking daarmee dus een officiële? Nee, zeggen wij. De zelfstandige strijd had tot resultaat, dat de bond in beweging kwam en het bedrijf zwichtte. Meer niet. Maar niets wat kenmerkend is voor een officiële aktie valt hier te konstateren. En hoeveel officiële stakingen zijn er niet, die alleen maar zijn uitgeroepen omdat de vakbonds-bureaucratie de druk van de achterban niet meer kon weerstaan?

Herhaaldelijk is het de laatste jaren, misschien al wel de laatste tien jaar, voorgekomen, in het buitenland tot nu toe vaker dan hier te lande, dat de strijdwillende arbeiders een vakbond die de boot wilde afhouden, dwongen zich naar hun wens te voegen. Formeel was er daarna dan sprake van een officiële, dus niet-zelfstandige aktie. In feite was het zo, dat de arbeiders de vakbond eenvoudig gebruikten. En als arbeiders daaraan de voorkeur geven inplaats van los van de vakbond een aktie te beginnen, die iedereen na-

tuurlijk zelfstandig zal noemen, wat is daar dan tegen? Mogen ze dat soms niet van dogmatici, die aan formele kentekenen de voorkeur geven en de arbeiders willen voorschrijven hoe ze moeten strijden? Die maken dat zelf wel uit en zullen zich hoe langer hoe minder ook maar iets van betuttelaars aantrekken, gesteld dat ze dat ooit al deden.

Wie van strakke zwart-wit schema's uitgaat begrijpt niets van de klassenstrijd. Daar is alles even genuanceerd, daar vloeien de dingen in elkaar over en moet men, om iets te verstaan, zich zorgvuldig van wezenlijke dingen rekenschap geven en niet afgaan op formele zaken of op de een of andere schijn.

— o —

NOGMAALS DE VAKBEWEGING IN DE V.S.

In het vorige nummer van „Daad en Gedachte” hebben wij aandacht besteed aan de positie van de Amerikaanse vakbeweging en aan de (uiteraard) óók in dat land bestaande nauwe samenwerking tussen bonden en ondernemers. In het genoemde artikel komt een passage voor, naar aanleiding waarvan ons een vraag en een opmerking hebben bereikt. De vraag was begrijpelijk, de opmerking, menen wij, zeer terecht. Want de bewuste passage was inderdaad ongelukkig geformuleerd en muntte niet uit door duidelijkheid, om niet te zeggen dat het daarin ontbrak aan exacte informatie. Zij luidde als volgt:

„In 1920 was 19,4 procent van de industriële arbeiders georganiseerd (19,4 procent van de geschoolde arbeiders moet er aan worden toegevoegd). In 1930 was de organisatiegraad van deze categorie tot 10,2 procent gedaald. (. . .) het totale aantal georganiseerden nam in de jaren ('30) toe doordat toen de ongeorganiseerden op grote schaal georganiseerd raakten. Waarom? Omdat, heeft de Amerikaanse pamflettist John Zerzan aangetoond, het kapitaal toen besepte, dat het voor de bedrijven voordelig was, indien de arbeiders zich onder het juk van een vakbeweging zouden scharen.” („Daad en Gedachte”, augustus 1992, blz. 10).

Vraag en opmerking hadden natuurlijk betrekking op het laatste gedeelte van deze passage. „Hebben”, zo wilde vraagsteller weten, „de ongerogandiseerden in de Verenigde Staten zich in de jaren '30 inderdaad op grote schaal georganiseerd, omdat de bedrijven beseften, dat dit voor hen voordelig was?” Goeie vraag. Dat staat er inderdaad feitelijk in de geciteerde tekst te lezen. En zo is het natuurlijk niet geweest. En het is ook niet iets dergelijks wat door John Zerzan is aangetoond. Bij een poging de konklusies van een door hem geschreven opstel in enkele zinnen samen te vatten, is wel het een en ander door elkaar gehaald. Wat er in de bedoelde tijdvak — het tijdvak van de grote economische crisis — in de Verenigde Staten is gebeurd zullen we proberen op wat betere wijze beknopt weer te geven dan de vorige maal. Het is het volgende:

Nog tot in het begin van de jaren '30 was een groot deel van de Amerikaanse arbeiders niet georganiseerd. Aangezien het ons er hier om te doen is, duidelijk te maken wat of er in het bijzonder na 1934 gebeurd is, zullen we niet stil staan bij de vraag hoe of dat komt. We wijzen er slechts op, dat ook buiten Amerika vrijwel overal waar geen closed shop, dat wil zeggen waar geen verplicht vakbondslidmaatschap bestond, de organisatiegraad laag was. Bovendien was het in de Verenigde Staten bestaande vakverbond, de American Federation of Labor (A.F.L.) van Samuel Gompers een organisatie die zo

mogelijk nog minder aan de vakbewegingsmythe beantwoordde dan welke vakbeweging ook. Hoe dat ook zij, in de loop van de jaren '30 deed zich in de Verenigde Staten in toenemende mate de noodzaak voor van een ander type vakbeweging dan deze A.F.L.

Deze noodzaak — en dat is ook wat John Zerzan heeft aangetoond — werd gelijkelijk gevoeld door het progressieve deel van de Amerikaanse ondernemers en een — wat men zou kunnen noemen — ‚radikaal’ deel van de bestaande vakbeweging, mits men er maar onmiddellijk aan toevoegt, dat hier het woord ‚radikaal’ moet worden opgevat als ‚radikaal’ in vergelijking met de vakbewegingsfilosofie van Gompers. De pleitbezorgers van ‚een ander soort van vakbeweging’, onder andere John Lewis en Sydney Hillman, ontwikkelden hun ideeën in nauwe samenwerking met de meest op de voorgrond tredende moderne managers. De verklaring daarvoor, de reden dat zo’n ander model vakbeweging een ook voor het kapitaal dringende noodzaak was, is hierin gelegen, dat in de loop van de jaren '30 er, niet voor het eerst natuurlijk, maar wel hoe langer hoe meer, sprake was van ‚wilde’ akties. De ‚radikale’ vakbondsleiders en de ondernemers was het er om te doen dat die zelfstandig opererende arbeiders onder het juk van de vakbeweging werden gebracht; de vakbeweging diende meer greep op de Amerikaanse arbeidersklasse te krijgen dan de A.F.L. ooit had bezeten.

Vanzelfsprekend is het niet zo geweest, dat de tot op dat tijdstip ongeorganiseerde en veelal ongeschoolde arbeiders zich gingen organiseren o m d a t lieden als de genoemde vakbondsleiders en een groot deel van het Amerikaanse ondernemerdom dat zo graag wilden, maar zij maakten zich illusies vanwege het ‚radikale’ optreden van het door John Lewis en Sydney Hillman gestichte C.I.O. (Congress of Industrial Organization). Het C.I.O. bleef tot na de tweede wereldoorlog onafhankelijk van en trad op in concurrentie met de A.F.L. van Gompers.

Tijdens een roerige periode, de beginjaren van het presidentschap van Franklin D. Roosevelt, groeide het C.I.O. als kool. Niet natuurlijk doordat de voormannen tot de arbeiders zeiden „jullie bazen willen zo graag dat je lid wordt”, nee, het C.I.O. — een bekende vakbondstaktiek, maar voor zover wij weten nooit zó grof toegepast als toen in de V.S. — schaarde zich achter de spontaan toegepaste bedrijfsbezettingen. Het C.I.O. zei niet tot de arbeiders „wij willen jullie in onze greep krijgen”, nee, het C.I.O. zei „wij staan achter jullie”. Dit versterkte algemeen de dinruk, dat het C.I.O. inderdaad iets héél ‚radikaals’ was. Zo heeft de gehele ‚linkerzijde’ — om dat verkeerde woord even te gebruiken — het ook opgevat. En tegen die onjuiste opvatting was destijds (in het voorjaar van 1976) het opstel van John Zerzan gericht. In de eerste zin ervan wordt zelfs al nadrukkelijk opgemerkt, dat de zogenaamde linkerzijde een volkomen verkeerd beeld heeft van hetgeen er in de jaren '30 in de wereld van de arbeiders is voorgevallen.

De bedrijfsbezettingen waarvan wij zopas spraken waren vooral in de automobiël-industrie, en dan in de eerste plaats wel bij General Motors, van de allergrootste betekenis. Daar stonden inderdaad vele duizenden ongeorganiseerde arbeiders aan de lopende band. En toen de bedrijfsbezetting eenmaal een feit was, gebeurden er twee dingen. Ten eerste ontplooidde het C.I.O. onder de bezetters een ongekend grote activiteit. Ten tweede onthielden de vertegenwoordigers van de kapitalistische orde zich van ingrijpen. Gouverneur Murphy van de staat Michigan, waarin de bezette fabrieken waren gelegen, gelaste géén ontruiming door leger of politie. President Roosevelt, typische vertegenwoordiger van een modern kapitalisme, noemde president-direkteur Alfred P. Sloan van General Motors „een feodaal ondernemer”, gebruikte althans woorden van deze strekking, die nog eens duidelijk bevestigen hoezeer de verhouding tussen ‚nieuwe’ vakbeweging en nieuw management inderdaad zó was als Zerzan aan de hand van een reeks dokumenten

boven water heeft gehaald.

Dit is wat er in de jaren '30 gebeurde. Het C.I.O. werd groot, veel groter dan de A.F.L. ooit was geweest. Maar dat het C.I.O., anders dan het scheen, uitsluitend uit was op de *b e h e e r s i n g* van de met veel propagande verkregen achterban, dat bleek achteraf. En dat 'achteraf' deed zich voor na de tweede wereldoorlog. Zolang die nog aan de gang was en dus de industrie op volle kracht en met volledige bezetting van alle arbeidsplaatsen werkte, zocht het C.I.O. door middel van een radikale opstelling nog veel ledenwinst te boeken. John Lewis was in die jaren, na jarenlang de bondgenoot van Roosevelt te zijn geweest, uit opportunistische redenen diens grote tegenspeler. Maar dat veranderde allemaal na de oorlog. Toen vonden de arbeiders, zodra ze maar eigen initiatief ontplooiden, ook het C.I.O. tegenover zich.

Inmiddels had de A.F.L. (uit zelfbehoud natuurlijk) de bekrompen filosofie van Gompers enigszins losgelaten en was het C.I.O. wat dichter bij het in zijn richting opgeschoven A.F.L. gekomen. De beide grote vakbewegingen fuseerden tot A.F.L. - C.I.O. Op die wijze trad een grotere en veel krachtiger vakbeweging voor het ondernemerdom in het krijt zodra de arbeiders zelfstandig strijd voerden.

Met het bovenstaande wil niet gezegd zijn, dat alle lieden die in het midden van de jaren '30 hun propaganda voor een ander soort vakbeweging onder de ongeorganiseerden voerden, bewuste bedriegers waren. Met de kopstukken was het stellig wel zo gesteld, maar zij die op de werkvloer of onder de deelnemers aan een bedrijfsbezetting hun geestdriftige propaganda voerden, hebben ongetwijfeld zelf oprecht geloofd dat zij het belang van de arbeiders dienden. Anders was het succes van hun optreden ook niet mogelijk geweest. Zoals zo vaak in de geschiedenis, zo was het ook hier: zij die het nauwst bij de gebeurtenissen zijn betrokken maken zich veelal valse voorstellingen omtrent de betekenis van hun eigen daden.

— o —

HERSTEL VAN HET KAPITALISME? HOEZO HERSTEL?

Bij de Stichting Rode Morgen ¹⁾ is onlangs een boek verschenen dat de ontwikkelingen in China probeert te analyseren, welke daar hebben plaats gevonden tussen de stichting van de Chinese Volksrepubliek in 1949 en 1991. Het boek is geschreven door een zekere Niek Scheerder en is getiteld: *Socialisme en herstel van het kapitalisme*. Men behoeft slechts van deze titel kennis te nemen, om te weten hoe oneindig ver de opvattingen van de auteur van onze opvattingen verwijderd zijn. Eén ding slechts is er waarover hij en wij het volkomen met elkaar eens zijn: de produktieverhoudingen in het huidige China zijn kapitalistische produktieverhoudingen. Omtrent bijna al het overige dat in het boek be-toogd wordt, verschillen wij grondig met hem van mening. En welbeschouwd is het in feite eigenaardig, om niet te zeggen wonderlijk of hoogst toevallig, dat wij over de Chinese samenleving van heden een eensluidend oordeel hebben. Want de wijze waarop de heer Scheerder analyseert (zo we dat woord al mogen gebruiken) is niet de onze. Om het kind maar meteen bij de naam te noemen: het is in onze ogen niet alleen een hoogst gebrekkige, maar bovendien nog een zeer onduidelijke manier, die bovendien, maar dat hoeft gezien het zojuist vastgestelde niet te verbazen, diverse tegenstrijdigheden oplevert.

Volgens de heer Scheerder is China van 1949 tot 1976 een socialistisch land geweest. Zoals hij het bekijkt is daar na de dood van Mao Zedong door de „revisionist” Deng

Xiaoping geleidelijk het kapitalisme hersteld. Onze opvatting luidt, dat ook tussen 1949 en 1976 China géén socialistisch land was. Herstel van het kapitalisme na 1976, vragen wij. Hoezo HERSTEL? Het kapitalisme is in 1976 en de daaropvolgende jaren niet h e r - s t e l d in China, om de doodeenvoudige reden, dat het er toen al zo'n kleine dertig jaar lang was.

Zojuist hebben wij het betoog van Scheerder op z'n minst gebrekkig en tegenstrijdig genoemd. We voelen ons verplicht daarvoor op z'n minst enige gronden aan te voeren. In dat gedeelte van het boek waar uitvoerig het karakter van de huidige Chinese samenleving ter sprake komt, leest men (op blz. 191) dat „loonarbeid weer een normaal verschijnsel is”. De bewering is, op z'n zachtst gezegd, merkwaardig. Immers, in voorafgaande delen van het boek, die over de verhoudingen tussén '49 en '76 handelen, wordt *herhaaldelijk* gekonstateerd, dat er ook in die periode *loonarbeid* bestond. Het woordje „weer” in de door ons geciteerde en tussen aanhalingstekens geplaatste vaststelling is dus niet slechts misplaatst, maar volkomen belachelijk. Voor de heer Scheerder is de na 1976 bestaande loonarbeid een bewijs dat er van kapitalisme sprake is, maar is de vóór 1976 bestaande loonarbeid géén bewijs voor het bestaan van kapitalisme. Anders uitgedrukt: loonarbeid onder Deng Xiaoping is (uiteraard) kapitalisme, maar loonarbeid onder Mao is volgens Scheerder socialisme. Hebben wij teveel gezegd lezer, toen wij zojuist de methode van onze auteur gebrekkig noemden en beweerden dat deze tegenstrijdigheden opleverde?

Op de achterflap van het boek wordt omtrent de schrijver ervan meegedeeld, dat deze „leraar ekonomie aan een middelbare school” is. Alleen al gezien de volstrekt willekeurige en bepaald subjektieve manier waarop hij met een ekonomische kategorie als de loonarbeid opmspringt zijn wij geneigd om luidkeels „arme leerlingen” te roepen. Maar we hebben daarover nog meer redenen dan alleen d i t gegoochel.

De heer Scheerder speelt het namelijk klaar om (al direkt in het begin op blz. 18, maar verderop ook) te beweren, dat kapitalisten arbeidskracht „huren” (!). Nu weet iedereen (behalve dan misschien onze auteur) dat je iets wat je *huurt* slechts tijdelijk tot je beschikking hebt. Je geeft het terug aan de verhuurder en daarna hoef je geen huur meer te betalen. Maar zo gaat het niet met de arbeidskracht. De arbeidskracht is — en dat is het kenmerk van het kapitalisme — een *waar* (net als alle andere waren). Het is een *waar* die *verkocht* wordt en dat kan ook niet anders en van huur kan geen sprake zijn, omdat de door de kapitalist gekochte arbeidskracht na hét verrichten van de arbeid in het arbeidsproces niet meer bestaat. Hij moet gerecreëerd worden en dat geschiedt (o.a. door het nuttigen van levensmiddelen en het zich voorzien van andere levensbehoeften waartoe de verkoper van de arbeidskracht via zijn loon (de prijs ervan) in staat is. De onvaste wijze waarop de heer Scheerder in zijn ekonomische schoenen staat, blijkt o.a. ook hieruit, dat hij de kapitalisten arbeidskracht laar *huren*, doch niettemin van de prijs ervan rept en niet van *huur*, wat logisch en konsekwent zou zijn. Hij heeft het niet slechts meer dan eens over het huren van de arbeidskracht, hij spreekt (op blz. 119) ook over het „huren van de arbeider”. Een ouderwets spraakgebruik, dat in de gegeven kontekst alleen maar kan bijdragen tot nóg grotere verwarring dan de heer Scheerder voordien al heeft aangericht.

Ergens in zijn boek verwijt onze auteur aan Deng Xiaoping, dat deze de elementaire stellingen van de burgerlijke ekonomie herkauwt, de ekonomie, zo zegt Scheerder op blz. 220, „die in het westen aan leerlingen van de middelbare school wordt voorgeschoteld.” Hij kan het weten, roept men dan, met de tekst van de achterflap nog vers in de herinnering. Wij hadden ons nog voor we tot op blz 220 waren genaderd er al rekenschap van gegeven, dat de ekonomische opvattingen van de heer Scheerder in geen geval ook maar iets

hebben uit te staan met de economische opvattingen van Marx. Voor zover hij Marx bij uitzondering een enkele keer citeert, citeert hij hem onvolledig en niet in het juiste verband en overeenkomstig een hetzij van Lenin, hetzij van Mao afkomstige volstrekt onjuiste interpretatie, die verklaard kan worden uit de in hun dagen repsektievelijk in Rusland of China bestaande maatschappijverhoudingen.

Het voert ons te ver hier nader op in te gaan. Belangrijker voor een oordeel over het hier besproken boek is het feit dat de volstrekt onjuiste en door een naief politiek gelooft bepaalde opvattingen van Scheerder omtrent de Chinese samenleving voor 1976 tot een onjuist oordeel omtrent alle belangrijke gebeurtenissen leidt. Hij heeft oog voor de tegenstellingen die voortspruiten uit de bestaande verhoudingen. Omdat hij die verhoudingen voor datgene houdt wat hij graag geloven wil, karakteriseert hij die tegenstellingen verkeerd. Dat geldt al voor de tegenstellingen die zichtbaar zijn vóór 1966, het geldt evenzeer voor zijn beoordeling van de zogenaamde kulturele revolutie.

Omdat Scheerder Deng Xiaoping als de promotor van het kapitalisme beschouwt, ziet hij de tegenstanders van Deng als de verdedigers van het socialisme. Dat het na 1966 in China ontbrande gevecht (de kulturele revolutie) een tot in onze dagen voortdurend gevecht is tussen de bureaucratie van het onder Mao bestaande staatskapitalisme en een door Deng vertegenwoordigde nieuwe managersklasse, dat ontgaat Scheerder ten enenmale. En wie tegen Deng is, of tegen hem protesteert, moet volgens hem een aanhanger zijn van alles waar Mao voor stond. Om die reden beoordeelt hij ook het studentenprotest op het Plein van de Hemelse Vrede in mei en juni 1989 op hoogst merkeerbare wijze.

Naar onze mening sproot dat protest hieruit voort, dat Deng de politieke bovenbouw van de Chinese maatschappij niet aan wil passen aan de kapitalistische onderbouw. Maar dat moet de heer Scheerder als abracadabra in de oren klinken. Temeer omdat sommige passages van zijn boek duidelijk er voor spreken, dat hij de politieke en kulturele ontwikkelingen niet uit de economische onderbouw verklaart, maar omgekeerd. De bewijzen hiervoor moet men ons schenken. Wij kunnen — en willen — aan het China-boek van Scheerder, waarmee hij het bewijs wil leveren dat ook onder het socialisme sprake is en sprake zal zijn van klassenstrijd, niet langer uitwijden. Wij veroorloven ons alleen nog maar deze opmerking, dat Scheerder, als hij de klassen noemt tussen welke die strijd dan wordt geleverd, de ene keer een andere klasse noemt dan een andere keer. De ene keer spreekt hij over de feodale heren van voorheen, die de klassevijand zijn, een andere keer zijn het de kapitalisten. Duidelijkheid, we zeiden het reeds, is niet zijn specialiteit. Gedegen bronnenonderzoek al evenmin. Een literatuurlijst ontbreekt, men moet uit de noten zijn bronnen aflezen. Ze zijn uitermate pover en bovendien nog zeer eenzijdig. Alleen over de kapitalistische ontwikkelingen in de laatste 16 jaar brengt Scheerder interessant statistisch feitenmateriaal. Maar dat is dan ook het enige interessante en gedegene van de ruim 300 bladzijden die hij heeft volgeschreven.

C.B.

- 1) De Stichting Rode Morgen geeft ook het gelijknamige blad uit, dat het orgaan is van een groep die op een „marxistisch-leninistisch” standpunt staat en meent dat voor de verwezenlijking van het socialisme een marxistisch-leninistische” partij noodzakelijk is.

— o —

LANG LEVE HARE MAJESTEITS OFFICIELE EN KONINKLIJKE OPPOSITIE

Heel wat jaren geleden verscheen er in Groot-Brittannië een boek dat handelde over het Britse parlementaire stelsel. „*The Government of Britain*” heette het, als wij het ons goed herinneren en daarin werd uiteengezet, dat de parlementaire oppositie in het Britse Lagerhuis een wezenlijk en onmisbaar onderdeel van het stelsel vormde. De betekenis van die oppositie voor het goed funktionieren van het systeem of - anders gezegd - de bijdrage die deze oppositie leverde aan het veilige bestaan der heersende klasse, moest niet worden onderschat. Door haar aanwezigheid in het parlement en door haar optreden daar, wordt de schijn versterkt als zou de politiek iets heel anders wezen dan de belangenbehartiging van het kapitalistische ondernemersdom. Vandaar dan ook, dat de oppositie door de regering van welke kleur dan ook niet alleen steeds hogelijk gewaardeerd wordt, maar ook met gulle hand uit de kas van de overheid wordt betaald.

We zijn nog eens met de neus op deze feiten gedrukt bij het afscheid van *Neil Kinnock* als lid van het Britse Lagerhuis in juli j.l. Wie hem ooit dank zij de tv-uitzendingen van de BBC in het Britse parlement zijn banbliksems tegen *Margaret Thatcher* of *John Major* heeft horen slingeren, kon op de dag dat hij voor het laatst als leider van H.M.'s Royal Opposition in het Lagerhuis aanwezig was konstateren, dat het allemaal niet meer geweest was dan een precies volgens de regels gespeeld spel.

Premier John Major bedankte Kinnock voor diens „onverdeelde steun in tijden van crises [...] en bij de vele gelegenheden” dat hij en Kinnock zich privé met belangrijke zaken moesten bezighouden. Uit wat Major zei bleek nog weer eens duidelijk, dat er tussen de regeringschef en de leider van wat met een groot woord de „oppositie” wordt genoemd, in feite een nauwe samenwerking bestaat. Dacht iemand soms werkelijk, dat die „oppositie” voor de belangen van de Britse arbeidersklasse in het krijt trad? Kinnock zelf zomin als wij en zomin als al die Britse arbeiders die bij de jongste verkiezingen liever thuis bleven dan hem hun stem te geven. Kinnock zelf verklaarde, toen hij antwoordde op de lovende toespraak van minister-president Major, dat hij niets anders had gedaan dan „zijn land dienen”. Dat is natuurlijk heel wat anders dan spreekbuis van de werkenden zijn.

- - o - -

STAKING BIJ G.M. TOONT OPNIEUW HOE KWETSBAAR HET KAPITALISME IS

Nog niet zo heel lang geleden hebben wij erop gewezen, dat de moderne techniek en de moderne wijze van produceren het kapitalisme kwetsbaar heeft gemaakt in die zin, dat een staking in een bepaalde afdeling van een fabriek tot stopzetting van de gehele produktie kan leiden en dat zelfs andere fabrieken van hetzelfde concern stil kunnen komen te liggen.

Onze lezers zullen zich het geval herinneren van de staking van personeelsleden van het computercentrum van een Belgische fabriek, waardoor de gehele produktie

werd lamgelegd. Iets dergelijks heeft men kunnen zien tijdens de staking van de arbeiders in één bepaalde Renaultfabriek.

In de eerste septemberweek is precies hetzelfde gebeurd bij General Motors, de grootste autofabrikant van de Verenigde Staten. In actie komend voor het behoud van 240 banen bij de fabriek in Lordstown hebben de 2.300 arbeiders van dit bedrijf bewerkstelligd dat vrijwel alle belangrijke fabrieken van GM de productie moesten staken. De vervaardiging van de *Saturn*, het nieuwste model van GM moest worden stopgezet, evenals de productie van automobielen als Chevrolet, Pontiac, Cadillac, Oldsmobile en Buick. In totaal werden door de staking in Lordstown zes GM-fabrieken met in totaal 30.000 arbeiders getroffen.

Inmiddels is, zo werd op maandag 7 september bericht, aan de staking een einde gekomen. De vakbond United Auto Workers kwam - aldus de uiterst spaarzame mededeling in *De Volkskrant* - kwam met de concernleiding tot een akkoord, waarmee de meerderheid van de 2300 arbeiders instemde. Wat dat akkoord behelsde werd niet verteld en evenmin werd er gezegd hoe groot of hoe klein de meerderheid van de werknemers was. Dat interesseert ons in het bijzonder, omdat de U.A.W. nu eenmaal bewezen heeft een meester in het manipuleren van de achterban te zijn. Het zou bepaald niet de eerste keer zijn, dat een staking door de bond op de een of andere manier om zeep werd geholpen. Hoe het wat dat betreft deze keer is gegaan weten we niet. Niettemin is het konflikt interessant omdat het voor de zoveelste keer heeft aangetoond wat wij hierboven nog eens nadrukkelijk hebben gekonstateerd.

- - 0 - -

EEN UITLEG IS EIGENLIJK NIET NODIG

„De PvdA heeft (de minima) steeds meer uit te leggen”. Zo luidde de kop boven een artikel in *De Volkskrant* waarin aandacht werd besteed aan wat voor deze partij een aanvaardbaar beleid lijkt te wezen ten aanzien van de inkomensontwikkeling in 1993. Het artikel verscheen op 21 augustus j.l. en de aanhef ervan luidde als volgt: „Mensen met een uitkering hebben volgend jaar, als alles meezit, nul gulden meer te besteden. Wie flink verdient houdt volgend jaar zes tot zevenhonderd gulden meer over om uit te geven. Zo willen Lubbers én Kok, het CDA én de PvdA het. Het kabinet heeft nog geen beslissing genomen [...] maar het moet raar lopen wil de uitkomst anders worden”.

Verderop in het artikel werd herinnerd aan een uitspraak van PvdA-fractie leider *Wöltgens*, die gezegd heeft, dat de PvdA „ervoor is om de inkomensverschillen niet groter te maken.” De schrijver van het artikel wees er ook op, dat in het verkiezingsprogramma van dezelfde PvdA geschreven staat, dat er moet worden gestreefd „de koopkracht van de laagste inkomensgroepen gunstiger te doen ontwikkelen dan die van de hogere inkomensgroepen”. Van dat streven valt dus nu totaal niets meer te bespeuren. In *NRC/Handelsblad* verklaarde enige tijd terug minister Kok: „We zijn teveel slachtoffer geweest van een gelijkheidssyndroom.” Het was zijn reactie op de nederlaag die zijn partij bij de verkiezingen voor de provinciale staten heeft geleden. Blijkbaar denkt de heer Kok met de leuze „weg met gelijke inkomensontwikkeling”

er bij komende verkiezingen beter voor te staan. Het gevolg? „De PvdA”, zo stelt de schrijver van het artikel in *De Volkskrant* vast, „accepteert nu een verschil tussen arm en rijk dat onder dit kabinet nog niet is voorgekomen.” Zélf s onder dit kabinet niet, voegen wij er aan toe.

Dit feit is het waarop gedoeld wordt met de hierboven geciteerde kop boven het stuk in genoemd ochtendblad. Maar is, zo vragen wij, een uitleg werkelijk nodig? Zo ja, dan toch alleen maar voor diegenen, die nog altijd menen, dat de PvdA, al is het dan ook niet meer in het bijzonder voor de arbeidersklasse, toch nog altijd voor de zwakken in de samenleving opkomt.

Wij behoren er niet toe. Wij hebben nooit anders gemeend, dan dat de PvdA een partij is, die de belangen van het moderne kapitalisme wil behartigen en die alle problemen die zich bij de huidige ontwikkeling van het kapitalisme voordoen op *kapitalistische* wijze moeten worden opgelost.

Wie de boodschap verkondigt dat de minima er volgend jaar niets bij krijgen, aldus *De Volkskrant*, doet in feite net zoiets als de twee doortrapte kooplui uit een van de bekendste sprookjes van Andersen. Hij verkoopt de (niet geweven) kleren van de keizer! Aardig bedacht, maar wie daarmee aan wil geven, dat een *bepaald* beleid van de PvdA naar het rijk van de sprookjes moet worden verwezen, ziet over het hoofd, dat alles wat deze partij omtrent zichzelf en haar politieke koers verkondigt als een politiek en sociaal sprookje moet worden beschouwd, een mythe die lange tijd noodzakelijk was om te kunnen rekenen op een aanzienlijk kiezerskorps. Een dergelijk kiezerskorps gaf de partij (en haar voorgangster de SDAP) voldoende parlementaire invloed om datgene door te drukken wat de modern-kapitalistische ontwikkeling vereiste. De maatschappelijke ontwikkeling heeft het in stand houden van die mythe minder noodzakelijk gemaakt. Vandaar dat de PvdA het masker heeft laten vallen. Wie diep teleurgesteld moeten zijn, dat zijn uitsluitend zij, die ondanks alles toch nog maar steeds aan het sprookje zijn blijven geloven.

- - o - -

DE HEERSENDE KLASSE DRAAGT SOMS STEVIGE OOGKLEPPEN

Leden van de heersende klasse en in het bijzonder haar intellectuele vertegenwoordigers en politieke woordvoerders hebben een scherp oog voor hun klassebelangen maar geven er onder bepaalde omstandigheden blijk van, dat ze stevige oogkleppen dragen. Dat is altijd zo geweest en dat is tot op de huidige dag toe zo gebleven.

Zo'n twintig jaar geleden verhoogden de leden van het Britse parlement hun eigen salaris met maar liefst 37%, want ook in Groot-Brittannië weten de parlementariërs van wanten. Toen luttele weken later slechts de Britse mijnwerkers een loonsverhoging eisten om een einde te maken aan de grote achterstand die zij vergeleken met andere loontrekkers in de loop der jaren hadden opgelopen, wezen zowel de National Coal Board als de regering die eis af. In een brief aan de redactie van de *Daily Telegraph* noemde het Britse parlamentslid John Hunt die eis volstrekt „ongerechtvaardigd”. De regering verklaarde dat iedere loonsverhoging die meer bedroeg

dan 8% een gevaar vormde voor de nationale economie en het gevaar van inflatie inhield. Van die gevaren was met geen woord gerept toen de parlementsleden hun verhoging van maar liefst 37% kregen!

De mijnwerkersvrouw Mrs. G.E. Ede uit Chesterfield gaf John Hunt in dezelfde krant waarin hij aan het woord was gekomen lik op stuk. Ze deed een boekje open over de schriële lonen waarmee de mijnwerkers thuis kwamen en ze verklaarde dat het betoog van Hunt „een typisch staaltje was van de opvattingen van een groot deel van de bourgeoisie”. Als het om de werkelijke situatie van de arbeidersklasse ging hadden de beter gesitueerden kennelijk een blinddoek voor of oogkleppen.

Iets nieuws was daarmee niet gezegd, maar het feit was een te kras staaltje om er niet even de vinger op te leggen. Er is nog altijd niets nieuws onder de zon. Maar ook heden doen zich af en toe zeer krasse staaltjes voor die het de moeite waard maken om er nog weer eens nadrukkelijk op te wijzen hoezeer de klassenverhoudingen en de klassenscheiding in de kapitalistische samenleving in opvattingen en zienswijzen tot uiting komt.

Het meest krasse staaltje uit de jongste tijd werd geleverd door de heer Theo Waigel, de Duitse minister van financiën. Hij bracht een bezoek aan de nieuwe deelstaten in het oosten, naar aanleiding natuurlijk van het geweld dat daar tegen asielzoekers en vreemdelingen is losgebarsten. Zou economische achterstand, grote werkloosheid en uitzichtloosheid voor velen ook de achtergrond van dat geweld kunnen zijn? Door sommigen was dat gesteld of althans gesuggereerd. Maar minister Waigel konstateerde, dat er van zoiets geen sprake kon zijn. Teleurstelling of ontevredenheid over de „Wiedervereinigung” en haar gevolgen? „Niks van gemerkt”, zei de minister. Hij was weliswaar maar zegge en schrijve vier dagen in het oosten geweest, maar - zo gaf hij te kennen - hij was „overal geweest” en „met wie hij ook sprak, hij stuitte overal op moed, vreugde en dankbaarheid”.

Van de enorme werkloosheid in de Oostduitse gebieden, van de aldaar bestaande loonachterstand, van de stakingen van het Oostduitse spoorwegpersoneel en van de stakingen bij de voormalige Oostduitse posterijen en bij de scheepswerven in Rostock (ja zeker, uitgerekend Rostock!) had de minister uit het wat verafgelegen Bonn kennelijk nog nooit gehoord. En zo hij er al van gehoord mocht hebben, dan was het gehoorde bij hem het ene oor in en het andere weer uit gegaan. Armoede of wanhoop bij de (eens) werkende bevolking? Geen begrip en geen interesse voor.

Wie allemaal, vraagt men zich af, mag de heer Waigel in Vorpommern, Sachsen, Thüringen of Brandenburg, toch wel gesproken hebben? Spoorjongens? Brievenbestellers? Werf arbeiders? Die kennelijk niet.

„Men mag”, verklaarde minister Waigel na terugkeer in Bonn, „de realiteit niet uit het oog verliezen.” Het was kennelijk het enige verstandige woord dat hij omtrent zijn bezoek aan het oosten van Duitsland heeft laten horen.

Dat „de realiteit” er voor de arbeiders anders uitziet dan voor leden van de heersende klasse, daarvan had deze Duitse bewindsman, zomin als de meesten van zijn klassegenoten waar dan ook, geen flauw benul.

- - 0 - -